

Regionalni standardi razoružanja na mikro nivou (RMDS) 01.10 (Smernice)

4. izdanje
20.07.2006.

Vodič za Regionalne standarde/smernice razoružanja na mikro-nivou (RMDS/G) i mere kontrole SALW

Šef kancelarije,
SEESAC,
UNDP Beograd,
Internacionalnih Brigada 56,
11000 Beograd,
Srbija

E-mail: rmds@undp.org.yu
Telefon: (+381) (11) 344 63 63
Fax: (+381) (11) 344 63 56

Informacija o prevodu prema ISO Vodiču 47

Tip dokumenta: Regionalni standardi razoružanja na mikro nivou	Originalna referenca: RMDS/G 01.10	Jezik prevoda: Bosanski, srpski i hrvatski (BSH)
		Originalni broj i datum izdanja RMDS/G 01.10 (2006)

Naslov prevoda: Vodič za Regionalne standarde/smernice razoružanja na mikro-nivou (RMDS/G) i mere kontrole SALW

Naslov originala: Guide to Regional Micro-Disarmament Standards / Guidelines (RMDS/G) and SALW control measures

Izjava o izvoru i potvrda autentičnosti: <p>Ovaj dokument je prevod originalnog engleskog (britanskog) teksta, kojeg je objavio SESAC Beograd, Srbija. Njegovu tačnost SEESAC je potvrdio na osnovu raspoloživih tehničkih informacija, te ga tako priznao kao zvaničan prevod</p>

Datum objavljivanja prevoda: 2006.
--

Upozorenje

Ovaj dokument važi od datuma navedenog na naslovnoj stranici. Pošto su Standardi za regionalno razoružanje na mikro nivou (Regional Micro-Disarmament Standards, RMDS) podložni redovnom pregledanju i revidiranju, korisnici bi trebalo da redovno posećuju Web lokaciju RMDS projekta kako bi proverili trenutno stanje: www.seesac.org

Obaveštenje o autorskim pravima

Ovaj document predstavlja Standard za regionalno razoružanje na mikro nivou u jugoistočnoj Evropi (RMDS) i zaštićeno je vlasništvo UNDP. Ovaj dokument u celini, kao ni jedan njegov deo, ne smeju biti reprodukovani, čuvani ili prenošeni ni u kakvom obliku, niti bilo kojim sredstvima, za bilo koju drugu svrhu bez prethodnog pisanog dopuštenja dobijenog od SEESAC, koji zastupa UNDP.

Ovaj dokument se ne sme prodavati.

Šef kancelarije
SEESAC
UNDP Beograd
Internacionalnih Brigada 56
11000 Beograd
Srbija

E-mail: rmds@undp.org.yu
Telefon: (+381) (11) 344 63 53
Fax: (+381) (11) 344 63 56

Sadržaj

Sadržaj	iii
Predgovor	v
Uvod	vi
Vodič za Regionalne standarde/smernice razoružanja na mikro-nivou (RMDS/G) i mere kontrole SALW	1
1 Cilj	1
2 Termini i definicije	1
3 Namena standarda i smernica regionalnog razoružanja na mikro-nivou	1
4 Vodeći principi	2
4.1 Nacionalne odgovornosti i obaveze	2
4.2 Humanitarni imperativ	2
4.3 Jačanje kapaciteta	3
4.4 Drugi međunarodni standardi	3
4.5 Međunarodni sporazumi i ugovori	3
5 Teorija o intervencijama kontrole SALW	4
5.1 Glavni cilj i operativni ciljevi programa za kontrolu SALW	4
5.2 Principi programa za kontrolu SALW	5
5.3 Tipovi programa za kontrolu SALW	6
5.3.1. Dirigovani programi	7
5.3.2. Kooperativni programi	7
5.3.3. Nacionalni programi kontrole	8
5.4 Matrica različitih podsticaja za prikupljanje SALW	9
6 'Ciljne grupe' za programe intervencije u kontroli SALW	9
7 Međunarodna organizacija za standardizaciju	10
8 Primena RMDS/G	10
9 Upravljanje kvalitetom i rizikom	10
10 Pridržavanje	11
11 Zakonski uslovi	11
12 Neprekidna revizija RMDS/G	11
12.1 RMDS/G Odbor za reviziju	11
13 Polja nadležnosti	11
13.1 Program Ujedinjenih Nacija za razvoj (UNDP)	11
13.2 Regionalne organizacije	12
13.3 SEESAC	12
13.4 Nacionalna struktura nadležna za SALW	12
13.5 Intra-nacionalne strukture	12
13.6 Organizacije za kontrolu SALW	13
13.7 Sponzori	13

Aneks A (Informativni) Termini i definicije.....	14
Aneks B (Informativni) Vodič za upravljanje rizikom i RMDS/G.....	19
1 Cilj.....	19
2 Pojam bezbednosti	19
4 Upravljanje rizikom.....	19
4.1 Određivanje podnošljivog rizika.....	19
4.2 Odredjivanje i smanjenje rizika.....	19
4.3 Postizanje podnošljivog rizika.....	20
5 Zaključak.....	21

Predgovor

Na dan 8. maja 2003. godine raspravljalo se o razvijanju standarda i smernica za regionalno razoružanje na mikro nivou¹ tokom seminara o „lakom i malokalibarskom naoružanju **SALW – Godinu dana posle primene Plana Pakta za stabilnost**“ čiji je sponzor bio Regionalni centar za pomoć pri verifikaciji i implementaciji kontrole naoružanja (RACVIAC). Postignuta je opšta saglasnost o tome da su takvi standardi i smernice poželjni, i SEESAC se složio da razradi okvire, a zatim i da preuzme odgovornost za budući razvoj regionalnih standarda. Dogovoreno je da će Regionalni standard razoružanja na mikro nivou (RMDS/G) biti organizovan tako da pruža podršku radu na operacionalmom nivou, i da će ići dalje od veoma uopštenih dokumenata o „najboljoj praksi“ kakvi su trenutno dostupni. Posle široke rasprave između zainteresovanih strana u vezi sa statusom RMDS, dogovoreno je da će se termin „standardi“ koristiti da označi tehnička pitanja, dok će se „smernice“ odnositi na „programska“ pitanja. Ceo paket će i dalje ostati pod nazivom RMDS radi lakšeg snalaženja, ali svaki pojedinačni dokument pokazivaće da li na njega treba gledati kao na „standard“ ili na „smernicu“.

Ovaj RMDS² odražava razvoj operativnih procedura, prakse i normi koje su se pojavile tokom prethodne četiri godine u oblasti kontrole lakog i malokalibarskog naoružanja (Small Arms and Light Weapons, SALW)³. U oblasti regiona i van njega utvrđeni su primeri najbolje i najnovije prakse, i prikazani prema potrebi u okviru ovog RMDS/G.

SEESAC ima mandat po Planu regionalne implementacije Pakta za stabilnost (Stability Pact Regional Implementation Plan) da, između ostalog, ispunjava sledeće operativne ciljeve: 1) da razmenjuje informacije i unapređuje saradnju u uspostavljanju i primeni SALW programa i pristupa u nadzoru i smanjenju naoružanja među akterima u regionu; i da 2) uspostavlja veze i koordinira ovaj program sa drugim relevantnim regionalnim inicijativama. Razvoj RMDS je jedno od sredstava da se taj mandat ispuni.

Rad na pripremi, proveru i revidiranju tih standarda vodi SEESAC, uz podršku međunarodnih, vladinih i nevladinih organizacija i konsultanata. Najnovija verzija svakog standarda, zajedno s informacijama o radu na razvoju, može se naći na Web lokaciji www.seesac.org. RMDS će biti revidiran barem svake treće godine, kako bi odražavao razvoj SALW normi i praksi nadzora, i kako bi izmene bile uvedene u međunarodnu regulativu i zahteve. Poslednja revizija urađena je 1. marta 2006, i ona odražava razvoj Standarda UN integrisanog razoružanja, demobilizacije i reintegracije (IDDRS) www.unddr.org, koji sadrže i RMDS/G kao normativnu odrednicu po pitanjima razoružanja i kontrole SALW.

¹ Definiše se kao: "Nadziranje, prikupljanje, kontrolisanje i konačno uništavanje malokalibarskog naoružanja, pripadajuće municije i eksploziva i lakog naoružanja kod boraca, a često i kod civilnog stanovništva. Ono uključuje razvoj odgovornih programa upravljanja oružjem i municijom". Nekada se koristio kao sinonim za kontrolu SALW, ali je danas kontrola SALW opšte prihvaćeni termin. Termin razoružanje na mikro-nivou se u ovom dokumentu koristi samo radi doslednosti u nazivu RMDS/G, kako se ne bi menjao naslov standarda.

² Plan i format RMDS zasnovani su na izuzetno uspešnim Međunarodnim standardima o delovanju mina (International Mine Action Standards, IMAS). SEESAC se zahvaljuje Službi UN za protivminski delovanje (UNMAS) na saradnji tokom razvoja RMDS.

³ Ne postoji dogovorena međunarodna definicija za SALW. Za svrhe RMDS može se primeniti sledeća definicija: "**Sva smrtonosna konvencionalna borbena tehnika koju mogu nositi pojedinačni borci ili lako vozilo, i koja ne zahteva značajne mogućnosti logističke podrške i održavanja.**"

Uvod

Trenutno postoji barem pet stotina miliona pušaka, pištolja i drugog malokalibarskog naoružanja koje cirkuliše širom sveta, i ovo oružje igra sve veću ulogu u konfliktima i u kontekstu nasilja. SALW ima ogroman uticaj na društvo u celini. Ono se navodno koristi za ubijanje 300.000 ljudi godišnje u oružanim sukobima i 200.000 godišnje u kriminalnim aktivnostima.⁴ Milioni ljudi su izloženi teroru, ranjeni, obogaljeni ili isterani iz svojih domova i prisiljeni da žive kao izbeglice ili interno raseljena lica (IDP).

Na teritoriji jugoistočne Evrope uticaj nekontrolisanog širenja i posedovanja SALW i dalje predstavlja najveću opasnost po razvoj ovog regiona. To dovodi do sledećih problema:

- ❑ Podrivanje zakonskih propisa;
- ❑ Podstrekavanje kriminala i nestabilnosti;
- ❑ Razbuktavanje tenzija;
- ❑ Poništavanje mera za uspostavljanje poverenja prema organima bezbednosti: i
- ❑ Ometanje razvoja

Termin 'kontrola SALW' odnosi se na **one aktivnosti, koje imaju za cilj smanjenje društvenog, ekonomskog i ekološkog faktora uticaja nekontrolisanog širenja i posedovanja SALW**. Ove aktivnosti obuhvataju pitanja granične kontrole, zakonodavne mere, strategije informisanja javnosti i medija po pitanju SALW, prikupljanje i operacije uništenja SALW, istraživanje i rukovođenje informacijama o SALW, kao i upravljanje zalihama SALW.

'SALW kontrola' i njene sastavne aktivnosti ne mogu se izolovano posmatrati, jer postoji značajno preklapanje sa komplementarnim humanitarnim i razvojnim programima, a u nekim slučajevima sa aktivnostima uspostavljanja i održavanja mira. SALW kontrola zahteva planiranje na globalnom, nacionalnom i lokalnom nivou, i obuhvata međunarodne, nacionalne, komercijalne, NVO i vojne aktere koji funkcionišu u najrazličijim uslovima. Stoga nije moguće, niti je poželjno postavljati jedan jedini sistem kriterijuma koji bi definisao standarde i smernice regionalnog razoružanja na mikro-nivou. Umesto toga, neophodno je utvrditi okvir standarda i smernica koje bi zajedno usklađivale način na koji se izvode aktivnosti i zadaci od strane različitih organizacija i agencija. *Regionalni standardi/smernice razoružanja na mikro-nivou (RMDS/G)* pružaju ovaj okvir primenljivih i odgovarajućih međunarodnih standarda i smernica u regionu jugoistočne Evrope.

⁴ Ova cifra se navodi u mnogim izvorima, ali treba tek statistički da se opravda. Zbog toga bi je trebalo obazrivo i s rezervom koristiti.

Vodič za Regionalne standarde/smernice razoružanja na mikro-nivou (RMDS/G) i mere kontrole SALW

1 Cilj

U ovom Vodiču definisana je uloga RMDS/G, i utvrđeni su vodeći principi za njihovu pravilnu i odgovarajuću upotrebu od strane nacionalnih organa vlasti, međunarodnih organizacija, sponzora i organizacija koje se bave planiranjem i sprovođenjem aktivnosti kontrole lakog i malokalibarskog naoružanja (SALW) kako u glavnom štabu tako i na terenu.

2 Termini i definicije

U ovakvoj potencijalno opasnoj areni, naročito imajući u vidu otežavajuću okolnost stručnog prevođenja, važno je koristiti ispravnu terminologiju. Svi učesnici u procesu kontrole SALW, od međunarodnih organizacija, preko nacionalnih nadležnih struktura do lokalnog stanovništva moraju jasno razumeti šta svaki pojedinačni termin označava. Bilo kakva konfuzija može voditi nepoverenju, što je verovatno najveći problem sa kojim se bori svaki program kontrole SALW.

Termin 'politika' definiše glavni cilj i posebne ciljeve neke organizacije, i formuliše pravila, standarde i principe delovanja koji rukovode načinom na koji se ta organizacija trudi da postigne svoje ciljeve. Politika se razvija kao odgovor na strateško usmeravanje i iskustvo sa terena. Sa svoje strane, ona utiče na način izrade planova, mobilizacije i primene resursa. Politika određuje propise i njihovo poštovanje se podrazumeva, ili u najmanju ruku ohrabruje.

Kod termina 'Standard', RMDS/G se drže ISO definicije: *'Standard je dokumentovani dogovor koji sadrži tehničke specifikacije ili druge precizne kriterijume, koje treba koristiti konzistentno, kao pravila, smernice ili definicije karakteristika, da bi se osiguralo da materijali, proizvodi, procesi i usluge odgovaraju svojoj svrsi'*.

Napomena: Cilj RMDS/G je da poboljša bezbednost i efikasnost kontrole SALW podržavanjem poželjne procedure i prakse kako u glavnim štabovima, tako i na terenu. Da bi bili efiksani, standardi treba da budu merljivi, mogući, proverljivi i pogodni za definisanje.

Napomena: U seriji RMDS/G, svaki individualni RMDS/G je jasno definisan bilo kao 'standard' (za tehnička pitanja) ili 'smernica' (za programska pitanja).

Termin 'Stalne operativne procedure' (SOP) odnosi se na uputstva koja definišu poželjni ili trenutno uspostavljeni metod sprovođenja zadatka ili aktivnosti. Njihova svrha je da promovišu prepoznatljive i merljive stepene discipline, jednoobraznosti, doslednosti i jednostavnosti unutar organizacije, u cilju poboljšanja operativne efikasnosti i bezbednosti. SOP treba da odražavaju lokalne potrebe i okolnosti.

Lista termina i definicija iz ovog Vodiča navedena je u Aneksu A. Kompletan glosar svih termina i definicija iz serije RMDS/G dat je u RMDS 02.10.

3 Namena standarda i smernica regionalnog razoružanja na mikro-nivou

Svrha usvajanja RMDS/G jeste da budu na korist zajednici SALW u oblasti jugoistočne Evrope. Oni imaju za cilj da:

- a) pokažu slaganje i konsenzus između svih aktera;
- b) da obezbede zajedničke, dogovorene nivoe performanse;
- c) olakšaju razmenu informacija o najboljoj praksi na operativnom nivou, i da detaljno izlože tehničke odgovore; i

d) daju doprinos ekonomičnosti i najefikasnijoj mogućoj upotrebi donacija.

RMDS/G su formulisani radi poboljšanja bezbednosti i efikasnosti, i predstavljaju uputstva i principe, a u nekim slučajevima odnose se na druge relevantne međunarodne sporazume i specifikacije. Oni predstavljaju referentni okvir koji treba da podstakne sponzore i menadžere programa i projekata kontrole SALW da postignu i pokažu dogovorene nivoe efikasnosti i bezbednosti.

RMDS/G pomažu nacionalnim strukturama nadležnim za SALW da utvrde nacionalne standarde i SOP u vidu referentnog okvira, koji se može koristiti, ili prilagoditi kao jedan nacionalni standard. U izvesnim situacijama i određenim trenucima može biti neophodno ili pogodno za UN, ili neko drugo međunarodno priznato telo, da preuzme neke od odgovornosti, i ispuni neke ili sve funkcije nacionalne strukture nadležne za SALW. U takvim slučajevima, RMDS/G bi de-facto postali nacionalni standard. RMDS/G takođe pružaju osnovu za razvoj zakonskih ugovora između sponzora i organizacija za implementaciju.

RMDS/G predstavljaju odgovarajući medij za informisanje SALW zajednice o postojećim međunarodnim propisima, sporazumima i standardima koji utiču na pitanja SALW, naročito kada se pozivaju na osnovna ljudska prava i pitanja opšte bezbednosti.

4 Vodeći principi

Priprema i primena RMDS/G zasnivaju se na pet vodećih principa: 1) pravo nacionalnih vlada da primenjuju nacionalne standarde na nacionalne programe; 2) izrada standarda za zaštitu najugroženijih; 3) akcenat na jačanju nacionalnih kapaciteta za razvijanje, održavanje i primenu odgovarajućih standarda za kontrolu SALW; 4) održavanje usklađenosti sa drugim međunarodnim normama i standardima; i 5) poštovanje međunarodnih konvencija i sporazuma.

4.1 Nacionalne odgovornosti i obaveze

Osnovna odgovornost za kontrolu SALW leži na vladi pogođene države. Odgovornost bi obično trebalo pripisati nacionalnoj strukturi nadležnoj za SALW⁵, koja bi trebalo da bude nadležna za regulaciju, upravljanje i koordinaciju nekog nacionalnog programa za kontrolu SALW. Nacionalna struktura nadležna za SALW odgovorna je za uspostavljanje nacionalnih i lokalnih uslova koji omogućuju uspešno rukovođenje SALW. Ona ima vrhunsku odgovornost za sve faze i aspekte programa SALW u okviru sopstvenih nacionalnih granica, uključujući i razvoj i implementaciju nacionalnih SOP i instrukcija.

U određenim situacijama i trenucima može biti neophodno ili pogodno da UN, ili neko drugo međunarodno priznato telo, preuzme neke od odgovornosti, i ispuni neke ili sve funkcije nacionalne strukture nadležne za SALW. U tim slučajevima, pozivanje na 'nacionalnu strukturu nadležnu za SALW' u svim RMDS/G odnosi se na Ujedinjene Nacije ili drugo međunarodno priznato telo.

4.2 Humanitarni imperativ

Nekontrolisano širenje i posedovanje SALW je prvenstveno pitanje humanitarne sigurnosti i trebalo bi ga posmatrati iz humanitarne perspektive. U tom smislu, oblikovanje standarda i njihova primena na nacionalne SALW programe i lokalne SALW projekte trebalo bi da odražava fundamentalne humanitarne principe neutralnosti, nepristrasosti i humanosti tako da podrška bude usmerena na najosetljivije ciljne grupe.

⁵ U RMDS 03.10 su data uputstva za utvrđivanje nacionalnih komisija za SALW.

4.3 Jačanje kapaciteta

U zemljama koje imaju potrebu za dugotrajnom kontrolom SALW, od samog početka programa trebalo bi se baviti razvojem unutrašnjeg kapaciteta. Razvoj kapaciteta je proces u kojem pojedinci, institucije i društva (pojedinačno i kolektivno) obavljaju funkcije, rešavaju probleme i postavljaju i ostvaruju ciljeve.⁶

Na nacionalnom nivou unutrašnji kapacitet označava sposobnost i spremnost jedne države da razvija i formuliše politiku i smernice vezano za SALW. Takođe se bavi sposobnošću jedne države da planira, koordinira, upravlja i održava program kontrole SALW koji bi bio objašnjiv, ekonomičan i sposoban da se bavi humanitarnim i društveno-ekonomskim implikacijama širenja i nelegalnog posedovanja SALW, kao i da pruži odgovarajuće (tj. pravosnažne ili zakonodavne) propise. Ovakav kapacitet podrazumeva i spremnost da se podstiče formiranje nacionalne strukture nadležne za SALW i druge operativne organizacije, bilo da su u pitanju vojni ili civilni elementi, komercijalna preduzeća ili NVO. To takođe podrazumeva sposobnost razvijanja, održavanja i primenjivanja odgovarajućih nacionalnih standarda i propisa vezanih za kontrolu SALW.

4.4 Drugi međunarodni standardi

RMDS/G su napisani u skladu sa ostalim međunarodnim standardima i saobrazni su međunarodnim regulativama, konvencijama i sporazumima. Presedan i norme već postoje na međunarodnom nivou, uglavnom u okviru Međunarodne organizacije za rad i odnose se na bezbednost na radnom mestu; Međunarodna organizacija za standardizaciju (ISO) daje smernice o kontroli rizika (ISO Vodič 54) i primeni sistema kvaliteta (ISO 9000 serija).

4.5 Međunarodni sporazumi i ugovori

Ne postoje međunarodni sporazumi koji imaju direktan uticaj na širenje i nelegalno posedovanje SALW. Postoji, međutim, nekoliko sporazuma i pravila ponašanja koji bi mogli uticati na region jugoistočne Evrope:

- a) Borba protiv širenja SALW – Pakt za Stabilnost - Regionalni Plan implementacije za jugoistočnu Evropu, 28. novembar 2001. (www.stabilitypact.org)⁷.
- b) UN Program akcije za sprečavanje, borbu i zaustavljanje nelegalne trgovine lakim i malokalibarskim naoružanja u svim njegovim aspektima. (UN Dokument A/CONF.192/15), 20. jul 2001. (<http://disarmament.un.org/cab/poa.html>)
- c) Protokol UN protiv nelegalne proizvodnje i trgovine vatrenim oružjem, njegovim delovima, komponentama i municijom, kao dodatak Konvenciji Ujedinjenih Nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (Protokol o vatrenom oružju).
- d) OEBS Dokument o SALW, 24. novembar 2000. (www.OEBS.org/docs/english/fsc/2000/decisions/fscew231.htm).
- e) OEBS Dokument o zalihama konvencionalne municije, 19. novembar 2003. (http://www.OEBS.org/documents/fsc/2003/11/1379_en.pdf).
- f) Pravila ponašanja EU po pitanju izvoza oružja, 5. oktobar 2000. (http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2001/c_178/c_17820010622en02730278.pdf).
- g) EU, Savet Evropske unije, Zajednička akcija doprinosa Evropske unije borbi protiv destabilizujućeg nagomilavanja i širenja lakog i malokalibarskog oružja, (2002/589/CFSP), 12. jul 2002.

⁶ Preuzeto iz definicije UNDP na <http://www.magent.undp.org/cdrb/techpap2.htm>.

⁷ Ili obnovljene verzije.

- h) Strategija EU borbe protiv nedozvoljenog nagomilavanja i trgovine SALW i pratećom municijom, 5319/06, od 13. januara 2006.

5 Teorija o intervencijama kontrole SALW

Potrebno je pokrenuti širok dijapazon mera u pokušajima kontrole širenja SALW. One se sve mogu podeliti na tri glavne oblasti; 1) Mere redukcije; 2) Preventivne mere i 3): Mere koordinacije. Suština ovog međunarodnog pokušaja je da se spreči širenje i kontrola nelegalnog protoka SALW. Logično, prekasno je da se spreči interno širenje nakon nekog oružanog sukoba, jer je oružje već unutar zajednice. Međutim, može se učiniti pokušaj smanjenja internih zaliha i sprečavanja ilegalnog iznošenja iz te zemlje i to aktiviranjem programa za kontrolu SALW.

Termin 'kontrola SALW', koji se ranije nazivao razoružanje na mikro-nivou, odnosi se na *'aktivnosti koje zajedno imaju za cilj smanjenje društvenih, ekonomskih i ekoloških posledica nekontrolisanog širenja i posedovanja SALW'*. 'SALW kontrola' i njene sastavne aktivnosti ne mogu se izolovano posmatrati, jer postoji značajno preklapanje sa komplementarnim humanitarnim i razvojnim programima, a u nekim slučajevima sa aktivnostima uspostavljanja i održavanja mira. Iskustvo je pokazalo da SALW kontrola sama po sebi retko ima dugoročnu korist i mora biti deo veće celine razoružanja, demobilizacije i reintegracije. Ova celina se mora integrisati i napredovati u skladu sa dugoročnim ciljevima održivog mira i razvoja. Sastavni delovi kontrole SALW su:

- a) Pitanja pogranične kontrole;
- b) Zakonske i zakonodavne mere;
- c) SALW istraživanje;
- d) Strategije informisanja javnosti i medija po pitanju SALW;
- e) Operacije prikupljanja SALW;
- f) Operacije uništavanja SALW;
- g) Upravljanje informacijama; i
- h) Upravljanje zalihama SALW.

Potrebno je više drugih pomoćnih aktivnosti koje bi podržavale ove komponente kontrole SALW, uključujući: jačanje kapaciteta, razvoj obuke kadrova, mere koordinacije, upravljanje i razmena informacija, podrška projekta i mobilizacija tehničke podrške i resursa.

5.1 Glavni cilj i operativni ciljevi programa za kontrolu SALW ⁸

Mere uspostavljanje poverenja i sigurnosti su od presudnog značaja za uspeh mirovnog procesa⁹, pri čemu je kontrola SALW jedna od najvidljivijih mera. Zbog toga prevashodni cilj svakog programa intervencije u kontroli SALW mora biti

'uspostavljanje bezbednosti i kontrole lakog i malokalibarskog naoružanja u društvu u cilju podsticanja povratka zemlje u normalu'.

Polazeći od glavnog cilja trebalo bi razvijati operativne ciljeve u okviru plana i programa koje odražavaju situaciju u ciljnoj zajednici. Ovi operativni ciljevi podrazumevaju sledeće;

- a) smanjenje količine oružja koje je dostupno kriminalcima;

⁸ Termini kontrola SALW i mikro-razoružanje nekada su se koristili kao sinonimi, ali najveći deo zajednice malokalibarskog oružja danas govori i kontroli SALW.

⁹ Za informacije o DDR programima vidi IDDRS 04.10 – Razoružanje. www.unddr.org.

- b) smanjenje broja nesrećnih slučajeva prouzrokovanih oružjem i municijom;
- c) potrebu javnog asociranja raspoloživosti oružja sa stepenom nasilja u društvu, (kako na nivou nacionalnih struktura tako i široke javnosti);
- d) potrebu jačanja svesti o ovom problemu i s tim u vezi solidarnosti na nivou zajednice;
- e) smanjenje i sprečavanje transfera i nelegalne trgovine oružjem na crno;
- f) kontrolu legalnog oružja putem nacionalnog zakonodavstva i registracije;
- g) povraćaj ukradenog oružja;
- h) smanjenje vidljivosti/transparentnosti oružja u javnosti, i uvođenje kulture oružja;
- i) donošenje propisa koji zabranjuju nelegalnu upotrebu oružja; i/ili
- j) izgrađivanje okvira kontrole SALW u cilju budućeg jačanja kapaciteta i održivog razvoja.

5.2 Principi programa za kontrolu SALW

Osnovni principi programa za kontrolu SALW su 1) **bezbednost**; 2) **kontrola**; 3) **transparentnost**; 4) **održivost**; 5) **moгуćnost kopiranja**; 6) **nepristrasnost** i 7) **zakonitost**. Oni su donekle međusobno povezani i mogu se usvojiti u bilo kojem tipu programa razoružanja. Ove principe je razvio Program Ujedinjenih Nacija za Razvoj (UNDP), a objavljeni su u međunarodnoj zajednici jula 2001.¹⁰

Bezbednost je uslovno najvažniji princip. Priroda programa za kontrolu SALW zahteva da lokalno stanovništvo ili bivši borbeni elementi predaju svoje oružje nekoj vrsti zakonski određene nacionalne ili međunarodne strukture. Ovo neizbežno vodi premeštanju ubojnih sredstava i eksploziva. Neophodno je naglasiti opasnost koja pretil ljudima od premeštanja i rukovanja potencijalno nestabilnih ili opasnih ubojnih sredstava i eksploziva. Međunarodna zajednica treba da preuzme "dužnost brige" za lokalno stanovništvo, te da obezbedi da se program izvodi što je moguće bezbednije, i da se rizik po ljudske živote svede na minimum. Svaka ljudska žrtva koja je rezultat nekog programa sa međunarodnim ovlašćenjem ili podrškom mogla bi se protumačiti kao direktan rezultat uspostavljanja tog programa. Takav jedan gubitak bi neizbežno vodio promeni stava lokalnog stanovništva prema tom programu, bez čije podrške on neminovno propada. Ukoliko bi se takav jedan program izvodio na nedovoljno bezbedan način, onda bi on izgubio na kredibilitetu u očima lokalnog stanovništva, koji bi onda umanjili ili ukinuli svoju podršku. Zato je od ključnog značaja da najviši prioritet takvog programa bude bezbednost. Bilo kakav pokušaj smanjenja operativnih troškova programa neispunjavanjem odgovarajućih mera bezbednosti pokazaće se kao uzaludno ekonomisanje.

Drugi princip, **kontrola**, direktno je povezan sa bezbednošću. Operativni aspekti programa u smislu prikupljanja i uništavanja moraju se izvoditi na planiran i kontrolisan način. Kontrola se vrši radi neometanog, progresivnog, bezbednog i sigurnog izvođenja plana prikupljanja i uništenja. Operacije prikupljanja i uništenja SALW predstavljaju teret po logistiku, i stoga se resursi potrebni za njihovu podršku moraju kontrolisati kako bi se postigla maksimalna efikasnost. Ovaj princip se takođe primenjuje na kontrolu izvoza oružja i legalnog internog posedovanja istog.

Transparentnost je važan princip u smislu dobijanja i održavanja podrške lokalnog stanovništva ili grupacija iz prethodnog rata. Oni bi trebali imati potpuni uvid u proces prikupljanja i uništenja, u granicama operativne sigurnosti. Oni moraju biti uvereni da oružje koje predaju neće biti iskorišćeno protiv njih od strane neke protivničke grupacije ili od strane organa vlasti. U cilju fer pleja i prirodne pravednosti bitno je da sve strane učesnice u konfliktu budu podjednako prisutne u procesu donošenja odluka. Ovakvo učestvovanje takođe omogućava da svi interesi budu podjednako zastupljeni. Transparentnost je takođe bitna i u verifikaciji finalnog uklanjanja prikupljenog oružja i municije.

¹⁰ "Programi bezbednog i efikasnog prikupljanja i uništenja malokalibarskog naoružanja – Predlog praktične tehničke podrške", Adrian Wilkinson i John Hughes-Wilson, UNDP, Njujork, jul 2001.

Održivost programa je takođe vezana za princip transparentnosti. Iz operativnih razloga neophodno je započeti prikupljanje ili proces predaje u nekoj tački zajednice, a potom se proširiti i na druge oblasti. Mora biti obezbeđeno dovoljno finansijskih i logističkih resursa kako bi se održao proces primopredaje sve dok se ne obuhvati čitava zajednica. Nijedan element zajednice neće rešiti da preda oružje ukoliko nije uveren da će u ovom procesu učestvovati čitava zajednica, niti će predati svoje oružje ako protivnička strana u regionu ne preda svoje. Tvrdnja da je bolje uzeti deo oružja od zajednice nego ništa je lažna i problematična, naročito ako neki element zajednice bude oštećen u odnosu na drugi. Jedino u slučaju da se oformi i održava sigurna sredina, kontrola SALW će imati uspeha, jer pojedinci zadržavaju oružje radi "samoodbrane". U prošlosti, nedostatak resursa je identifikovan kao ograničenje procesa predaje oružja¹¹, što je ugrozilo programe. Zbog toga je važno da programi ne započinju dok se ne obezbede svi neophodni resursi i ne identifikuju kao takvi. Ova izjava ne isključuje 'pilot' projekte ili 'pripremne aktivnosti'; ali ne bi trebalo pristajati na nikakve obaveze koje podržavaju neki nacionalni program sve dok se ne obezbede resursi.

Princip **kopiranja** obezbeđuje korišćenje slične operativne metodologije kroz čitav program. Ovo predstavlja prednost u smislu obuke, izvora, bezbednog prikupljanja i uništenja, potpune vidljivosti oružja i municije i lako razumljivih operativnih procedura. Kao takav, on doprinosi i održivosti programa.

Konačno, princip **zakonitosti** je bitan za razvoj sigurnog okruženja i obezbeđenje resursa za podršku programa kontrole SALW. Organizacija odgovorna za program mora biti zakonita i funkcionisati prema ovlašćenju od odgovarajuće strukture. Ovo ovlašćenje može poticati od Saveta bezbednosti Ujedinjenih Nacija, neke regionalne organizacije ili priznatog državnog organa neke zemlje. Program bez ovlašćenja nema velike izgleda na uspeh, jer neće uspeti da privuče sponzore niti podršku zajednice koju namerava da razoruža.

5.3 Tipovi programa za kontrolu SALW

Debata po pitanju kategorizacije različitih tipova programa za kontrolu SALW još uvek traje. Kategorizacija je do sada bila zasnovana na iskustvu programa u poslednjih deset godina, što pokazuje da ne postoji jedno "template" rešenje. Za potrebe RMDS predlažemo tri glavna tipa programa:

- a) Dirigovani programi;
- b) Kooperativni programi; ili
- c) Nacionalno kontrolisani programi.

Odluka o tipu programa koji treba usvojiti zavisice manje od političke situacije unutar nekog društva a više od impulsa ka miru, aktivnostima za održavanje mira i raspoloživim resursima.

O kakvom god tipu programa za kontrolu SALW da se radi, trebalo bi da ima sledeće funkcije:

- a) DA SPREČAVA pojedince, grupe i organizacije da nelegalno poseduju ili prenose SALW;
- b) DA ZABRANI pristup neadekvatnim licima ili korisnicima SALW;
- c) DA ONEMOGUĆAVA kriminalne aktivnosti, pomeranje i skladištenje SALW; i
- d) DA UNIŠTI predato, zarobljeno ili suvišno SALW.

¹¹ U Mozambiku su sve aktivnosti razoružanja bile pod kontrolom UN, ali samo je manja količina oružja uništena "pošto misija nije mogla ništa više da učini jer nije imala sredstva za uništenja niti donaciju za program". Seminar o malokalibarskom naoružanju, 18 - 20 februar 1999, Ženeva, Herbert WULF, BICC.

5.3.1. Dirigovani programi

Pojam "dirigovanog" programa za kontrolu SALW omogućava kategorizaciju više različitih opcija. On obuhvata upotrebu ovlašćenja Saveta bezbednosti UN, vojno-tehničke sporazume i zakonodavstvo koje propisuju tranzicione strukture UN ili nacionalne vlade u cilju razoružanja borbenih frakcija. Njime se potvrđuje da je početni cilj programa za kontrolu SALW podrška uspostavljanju sigurnog i bezbednog okruženja, pre nego politička stabilnost, koja može da opstane samo u jednoj bezbednoj sredini. Ne preporučuje se korišćenje 'podsticaja' u ovoj vrsti programa, kao napr. u "kooperativnim" programima, mada postoje prilike kada je moguće istovremeno voditi "dirigovani" program paralelno sa "kooperativnim" programom.

Opasnost kod ovog pristupa je da bez koordinacije između fizičkog razoružanja svake ratne frakcije postoji rizik da dođe do dizbalansa u oružju. Ukoliko jedna strana preda veći deo svog oružja a druga to ne učini, onda nastaje vrlo osetljiva situacija u slučaju prekida mirnodopskog procesa. Ovo je naročito važno ako ne postoje spoljašnje ili međunarodne garancije sigurnosti, pošto se uloga takvih garancija smatra vrlo bitnom u ovakvim situacijama.

5.3.2. Kooperativni programi

Ova koncepcija predlaže upotrebu podsticaja ili inicijativa za razoružanje, i može se koristiti u tandemu sa "dirigovanim" programom ako postoji odgovarajuće ovlašćenje. Ova koncepcija prihvata složenost operativnih okruženja za kontrolu SALW i stoga potencijalnu buduću potrebu za brzim pokretanjem "dirigovanog" programa ako je to neophodno.

Glavno pitanje u kontekstu kooperativnog ili dobrovoljnog razoružanja je tip ohrabrenja koji treba pružiti u zamenu za dobrovoljno predavanje oružja. Danas su opšte prihvaćena četiri kriterijuma;

- a) 'ciljna' zajednica, (v. klauzulu 6);
- b) efikasnost podsticaja koja se ogleda u vrlo brzom razoružanju;
- c) njihov doprinos dugoročnim ciljevima programa; i
- d) troškovi.

Kompromis između ova četiri kriterijuma je neizbežna, ali je jasno da podsticaj mora biti atraktivan za ciljnu zajednicu kako bi se osigurao uspeh programa; ali ipak bi trebalo da bude manji od tržišne vrednosti samog oružja.

Postoje mnogi primeri podsticaja koje se koriste kao podsticaj na dobrovoljno predavanje SALW u okviru programa za kontrolu SALW kooperativnog tipa¹²;

- a) '**Buy Back (otkup)**'¹³ ideja se koristila u najmanje devet prethodnih programa širom sveta, sa najmanje dva u tandemu sa "dirigovanim" programom. Postoje slabosti koncepcije 'Buy Back'. Novčane nadoknade mogu voditi širenju oružja, pri čemu se gotovina koristi za kupovinu drugog oružja po povoljnijim cenama; na koji način se podstiče neželjena i nelegalna trgovina malokalibarskim naoružanjem. Treba takođe uzeti u obzir i ekonomske implikacije kada se relativno velika suma novca unese u osetljivu ekonomiju. UNDDA smatra da slabosti odnose prevagu nad potencijalnim prednostima, i stoga ne preporučuje povlastice 'Buy Back' u sredinama sa nedavno završenim konfliktima. Od marta 2002. UNDP BCPR neće učestvovati u takvim programima. Oni međutim imaju svoje mesto među programima za oduzimanje oružja u razvijenijim zemljama;

¹² Postoji tendencija da se celokupan program mikro-razoružanja ili intervencija u kontroli SALW etiketira prema koncepciji nagrade-podsticaja koji se koristi kao podrška. Protiv toga se treba boriti, pošto uspeh programa ne zavisi nužno od uspeha komponente dobrovoljnog predavanja. Na primer, registracija oružja može biti isto tako efikasna kao prikupljanje i uništenje, jer je oružje uvek pod nekom vrstom zakonske kontrole.

¹³ Definisano na sledeći način: "Direktna veza između predaje oružja, municije i eksploziva u zamenu za novac".

- b) i drugi programi su koristili ideju **'oružje u zamenu za hranu ili robu'**, što je popularnije među sponzorima koji možda osećaju da pojedincima ne treba davati novčane nagrade za predata oružje. Ovo ima jaču moralnu i simboličnu vrednost nego čista novčana nagrada, i može doprineti obezbeđivanju neophodne hrane i resursa za kratkoročni opstanak, te može redukovati resurse potrebne drugim humanitarnim agencijama kao što je Svetski program hrane. Kada je u pitanju ova ideja treba biti obazriv; snabdevanje alatom koji bi bio od koristi u novom razvoju poljoprivrede je vrlo konstruktivan pristup, na primer. Ovaj pristup je nedavno produbljen, sa delimičnim uspehom, u Bosni i Hercegovini (2002) i Makedoniji (2003), uvođenjem listića lutrije kao nadoknada za vraćeno oružje; ova inicijativa bi trebalo da koristi podsticaje koje u sebi imaju edukativnu ili razvojnu komponentu. Ovaj pristup treba od sada pa nadalje zvati **'oružje u zamenu za podsticaje (WEI)'**;
- c) nedavno je razvijen pristup – koncepcija **'oružje u zamenu za razvoj'** (WED). Ovo je nadoknada za zajednicu kao celinu u formi razvoja infrastrukture i poboljšanja javne bezbednosti. Ovde su primenjivani razni modeli a konsultacije o najuspešnijem modelu za neku određenu situaciju mogu se dobiti od UNDP BCPR SADU ili SEESAC-a;
- d) dalji razvoj koncepcije WED jeste **'oružje u konkurenciji sa razvojem'** (WCD). Ovo je inventivan pristup koji koristi princip uslovljavanja, što do skoro nije bilo popularno unutar UN. Pa ipak, pojam WCD se pokazao efikasnim u oblastima gde se već odvija značajan razvitak. Pokazalo se da su atraktivni podsticaji manjeg obima, koje su dodeljivani unutar zajednica na bazi kompetitivnosti i proporcionalnosti.; i
- e) predložen je dugoročni pojam, ali još nije sproveden, pod nazivom **'oružje vezano za razvoj'** (WLD). Ovo podrazumeva integraciju mera za kontrolu SALW sa tekućim razvojnim projektima. Prednost je to što je ovo jedna od jeftinijih opcija, ali problem je pregovaranje sa lokalnom zajednicom koja već prima razvojnu pomoć, tako da bi trebalo prvo rešiti pitanje saradnje između širokog spektra razvojnih agencija pre nego što ovaj pojam stupi na snagu. Ovo je oblast koja zahteva dosta istraživanja, ali bi se mogla pokazati kao najperspektivnija dugoročna strategija jer donacije po drugim opcijama postaju sve tanje.

Kakav god da je pristup ili koncepcija u osnovi programa, imaće uspeha jedino ako postoji istinita želja čitave zajednice da učestvuje u tom procesu. Ako se može postići i održati saradnja na nivou zajednice, onda postoje realne šanse da program ovog tipa uspe. Iako je konstantni cilj uklanjanje ili legalno registrovanje svih vrsta oružja u društvu, nikad ne treba zanemarivati kulturu oružja i potrebu za samo-odbranom. U mnogim društvima posedovanje oružja je oduvek bilo prihvatljivo, stoga bi možda realističnije bilo oduzimanje vojnog oružja koje remeti ravnotežu u odnosu na okolne zajednice, ili oružja kojim bi se moglo trgovati. Ako određena zajednica prihvata da se oružje može legalno držati, onda bi posedovanje istog moglo da se kontroliše, a istraživanja zloupotrebe bi se time pojednostavila.

Faktor koji se mora uzeti u obzir prilikom faze planiranja "kooperativnih" programa za kontrolu SALW, jeste kakav nacionalni stav prema oružju se želi postići po završetku programa. Ako postoji impuls ka kontroli oružja, na primer oblikovanjem i usvajanjem nacionalnog zakonodavstva, on se mora razvijati istovremeno sa programom. Nacionalno zakonodavstvo treba da obezbedi da stanovništvo u potpunosti razume posledice koje može da snosi zbog neovlašćenog posedovanja oružja nakon završetka programa za kontrolu SALW.

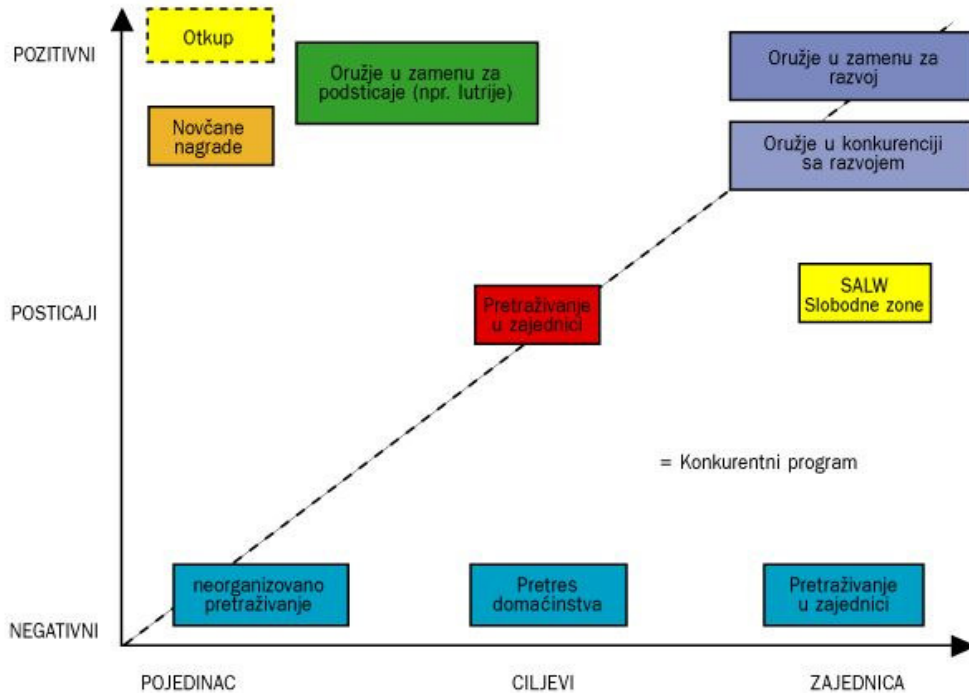
5.3.3. Nacionalni programi kontrole

Prethodne koncepcije ne uzimaju u obzir scenario u posleratnom periodu i u sredinama sa generalnom političkom stabilnošću i lokalnom bezbednošću, ali gde postoji još uvek znatna količina nelegalnog oružja, ili pak u slučajevima kada nacionalna vlada želi da redukuje snage bezbednosti kako bi povećala stabilnost u regionu. U tom slučaju željeni rezultati su ili redukcija zaliha ili sprečavanje kriminala.

Ova koncepcija priznaje potrebu za zakonodavnom podrškom nekog programa amnestije, ali koja bi podrazumevala kaznene mere za one koji se ne budu pridržavali propisa. Ova koncepcija je zapravo kombinacija 'dirigovanih' i 'kooperativnih' pojmova, koji su usmereni na periode koji su usledili neposredno nakon ratova.

Nacionalni programi za kontrolu pokušavaju da kanališu kriminalne elemente, koji pokušavaju da zadrže oružje u kriminalne svrhe. Razvoj zakonodavnih mera potom omogućava implementaciju operacija 'pretraži i oduzmi' protiv kriminalnih elemenata, održavajući princip legitimnosti prema ostatku nedužnog stanovništva. Prethodne kritike programa dobrovoljne predaje bile su da nikada nemaju za cilj kriminalce; razvoj koncepcije za ovaj tip programa prihvata ovu kritiku i pokušava da razvije okvir za rešavanje problema. Tamo gde se poštuju strogo nacionalni propisi, i lokalno stanovništvo poznaje zakonske posledice nelegalnog posedovanja i upotrebe, oružje će biti ili predato ili manje često korišćeno, i što je najvažnije, javna percepcija bezbednosti će se poboljšati.

5.4 Matrica različitih podsticaja za prikupljanje SALW

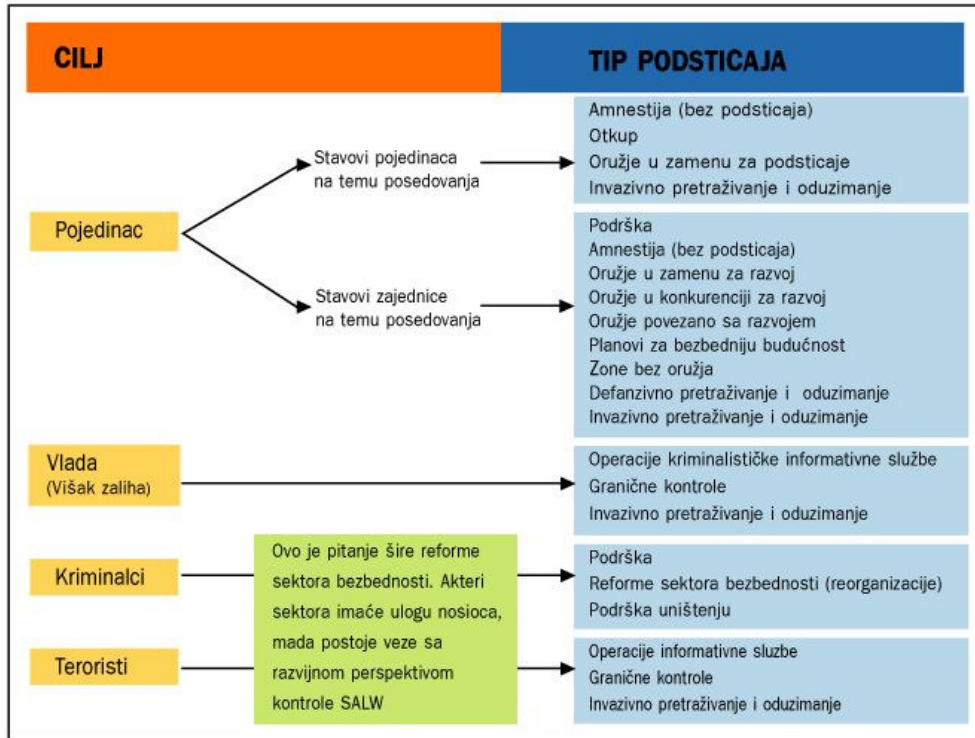

6 'Ciljne grupe' za programe intervencije u kontroli SALW

Opšte je prihvaćeno da postoje četiri potencijalne ciljne grupe za intervencije u kontroli SALW.

- pojedinci;
- vlade;
- kriminalci i organizovani kriminal; i
- teroristi iz borbenih grupacija.

Tip intervencije u kontroli SALW, kao i nagrada ili kazna koja se koristi kao podrška prikupljanju SALW, neizbežno će biti drugačija za svaki tip opšte ciljne grupe. Sledeća matrica nije konačna, ali rezimira neke potencijalne opcije:

7 Međunarodna organizacija za standardizaciju

ISO je svetska federacija nacionalnih tela iz preko 138 zemalja. Rezultat njenog rada su međunarodni sporazumi, koji se objavljuju kao ISO standardi i vodiči. ISO je međunarodna NVO i standardi koje razvija su dobrovoljni, mada su neki (obično oni koji se tiču zdravlja, bezbednosti i ekologije) usvojeni od strane više zemalja kao deo njihovog regulativnog okvira. ISO se bavi čitavim spektrom ljudskih aktivnosti, i mnogi zadaci i procesi koji doprinose bezbednosti od eksploziva za vreme prikupljanja i uništenja imaju određeni standard. Lista ISO standarda i vodiča data je u [ISO Katalogu](#).

ISO ima međunarodnu reputaciju zbog svog integriteta i neutralnosti, i poseban poslovni odnos sa međunarodnim organizacijama uključujući UN, i sa regionalnim organizacijama uključujući Evropsku Uniju. RMDS su razvijeni tako da budu kompatibilni sa ISO standardima i vodičima. Usvajanje ISO formata i jezika pruža značajne prednosti, uključujući doslednost u planu, upotrebu međunarodno priznate terminologije, i prihvaćena je od strane međunarodnih, nacionalnih i regionalnih organizacija koje su naviknute na serije ISO standarda i vodiča.

8 Primena RMDS/G

RMDS/G su razvijeni da pomognu nacionalnim organima vlasti u razvoju nacionalnog SALW zakonodavstva i standarda, i nemaju zakonsku osnovu osim ako ih usvoji neka nacionalna nadležna struktura. Znajući to, neki RMDS/G se bave pitanjima kao što su bezbednost i osnovna ljudska prava, gde bi trebalo da postoji apsolutno slaganje po pitanju potrebe za usvajanjem odgovarajućih standarda i profesionalnog koda ponašanja.

9 Upravljanje kvalitetom i rizikom

RMDS/G su razvijeni u skladu sa preporukama i procesima sadržanim u sistemima za upravljanje kvalitetom (ISO 9001:2000) i sistemima za upravljanje rizikom (ISO Vodič 51). Elementi ovih sistema se mogu naći unutar RMDS/G vezano za bezbednost i ljudsku sigurnost, i time čine RMDS/G same po sebi integrisanim sistemom za upravljanje rizikom i kvalitetom.

Vodič za upravljanje rizikom u RMDS/G nalazi se u Aneksu B.

10 Pridržavanje

U RMDS/G, reči 'mora', 'treba' i 'može' koriste se da izraze nameravani stepen pridržavanja. Ova upotreba je dosledna u terminologiji koju koriste ISO standardi i vodiči. 'Mora' se koristi za izražavanje zahteva, metoda ili specifikacija koje se primenjuju u cilju saobražavanja standardu. Manje se koristi u RMDS/G. 'Treba' se koristi za ukazivanje na poželjne zahteve, metode ili specifikacije. 'Može' se koristi za ukazivanje na mogući metod ili tok delovanja.

11 Zakonski uslovi

RMDS/G nemaju zakonsku osnovu izuzev ako ih je usvojila neka nacionalna struktura kao nacionalne standarde, ili tamo gde se jedna ili više specifičnih RMDS/G navodi u nekom ugovoru ili drugom zakonskom instrumentu, (kao što je Memorandum razumevanja ili Pismo o slaganju). Svaki ugovor ili sporazum treba da budu formulisani tako da razjasne primenu RMDS/G na svaki predloženi projekat, i trebalo bi da odražavaju nacionalne i lokalne okolnosti, o kojima je napred bilo reči; tj. lokalnu situaciju po pitanju bezbednosti, autoritet državnih organa vlasti, političke volje i raspoloživih resursa. Ugovori treba da budu u skladu sa zakonima pogođene države. Oni mogu da se bave opštim pitanjima kao što je bezbednost i zdravlje na radnom mestu, zakonodavstvo na polju životne sredine i zaposlenja, pored zakonskih propisa koji se posebno odnose na izvođenje kontrole SALW.

12 Neprekidna revizija RMDS/G

ISO podvrgava sve svoje standarde formalnoj reviziji na trogodišnjoj ili petogodišnjoj osnovi. Ovo omogućava da standardi i dalje budu relevantni, precizni, dostižni i da odgovaraju svojoj svrsi. RMDS/G su takođe podložni sličnom procesu formalne revizije, ali zbog dinamičkog razvoja i potencijalne opasnosti nekih oblasti kontrole SALW, RMDS/G se formalno obnavljaju na trogodišnjoj bazi. Ovo ne isključuje bitne izmene u toku tog perioda iz razloga operativne bezbednosti ili efikasnosti.

12.1 RMDS/G Odbor za reviziju

Formalni odbor za reviziju se osniva u cilju tog zadatka, ali se većina posla obavlja e-mailom. Odbor za reviziju se retko kad sastaje. Formalni sastav odbora za reviziju RMDS/G obuhvata sledeće članove:

- a) Predsednik - Vođa tima SEESAC
- b) Članovi - Predstavnik finansijera x 1
Komerčijalni predstavnik x 1
NVO predstavnik x 2
UNDP BCPR predstavnik
UNICEF predstavnik (za informisanje javnosti o SALW)
Nacionalno nadležno lice x 1
Stručnjaci iz tematike (prema potrebi)

13 Polja nadležnosti

13.1 Program Ujedinjenih Nacija za razvoj (UNDP)

UNDP ima generalnu odgovornost da omogući i podstiče na efikasno izvođenje programa za kontrolu SALW, neprekidnim pregledom RMDS/G koji treba da odražavaju razvojne norme i praksu na polju SALW, kao i da pruže informaciju o bilo kakvim promenama u međunarodnim propisima i uslovima.

UNDP bi trebalo da primeni RMDS/G na svoje programe za kontrolu SALW, kao i na aktivnosti i ugovore u oblasti jugoistočne Evrope ukoliko lokalne okolnosti ne isključuju njihovu efikasnu primenu. U takvim okolnostima, kada jedna ili više RMDS/G nisu odgovarajuće, UNDP će obezbediti alternative, specifikacije, uslove i smernice.

13.2 Regionalne organizacije

U nekim delovima sveta, regionalne organizacije su dobile ovlašćenje od svojih država da koordiniraju i podržavaju programe za kontrolu SALW u okviru nacionalnih granica države. (Na primer SFOR u Bosni i Hercegovini).

U takvim okolnostima regionalna organizacija treba da preuzme mnoge odgovornosti i uloge nacionalne strukture nadležne za SALW, i takođe bi mogla da predstavlja medijum za donacije. Odgovornosti i uloge regionalnih organizacija u kontroli SALW variraju od države do države i mogu podlegati posebnom Memorandumu razumevanja ili nekom sličnom sporazumu.

13.3 SEESAC

SEESAC pruža operativnu i tehničku podršku, i upravlja informacijama u cilju formulacije i implementacije mera za koordinaciju, kontrolu ili redukciju SALW, kao i projekata i aktivnosti koje podržavaju Pakt za stabilnost – Regionalni plan implementacije.

Deo funkcije SEESAC je razvoj i održavanje RMDS/G.

13.4 Nacionalna struktura nadležna za SALW

Nacionalna struktura nadležna za SALW treba da obezbedi uslove koji omogućavaju efikasno upravljanje nacionalnim projektima za kontrolu SALW. Nacionalna struktura nadležna za SALW je krajnje odgovorna za razvoj i upravljanje programa za kontrolu SALW u okviru svojih nacionalnih granica.

Nacionalna struktura nadležna za SALW treba da bude odgovorna za uspostavljanje i održavanje nacionalnih propisa i procedura vođenja operacija kontrole SALW. Ovi nacionalni propisi i procedure treba da budu u skladu sa RMDS/G, i drugim relevantnim nacionalnim i međunarodnim standardima, propisima i zahtevima. Oni takođe treba da odrede odgovarajuću nacionalnu organizaciju koja bi bila odgovorna za:

- a) koordinaciju ili planiranje svih aktivnosti vezanih za SALW u okviru svoje nadležnosti;
- b) pružanje tehničkih saveta nacionalnoj strukturi nadležnoj za SALW; i
- c) održavanje evidencije i baza podataka o SALW.

U izvesnim situacijama i periodima može biti neophodno i pogodno da UN, ili neko drugo međunarodno priznato telo, preuzmu neke ili sve odgovornosti, te da ispunjavaju neke ili sve funkcije nacionalne strukture nadležne za SALW. (Na primer UNMIK na Kosovu).

13.5 Intra-nacionalne strukture

Nadležne strukture koje postoje kod nekih nacija, a koje uvode operacije i zakonodavstvo vezano za kontrolu SALW, i kao takve imaju odgovornost da njihovi članovi prihvataju, poštuju i saobražavaju se takvim propisima, te da podržavaju nacionalno rukovodstvo u uvođenju i implementaciji istih.

13.6 Organizacije za kontrolu SALW

NVO, komercijalna preduzeća i ostale organizacije koje se bave aktivnostima vezanim za SALW formulišu SOP, instrukcije i procedure koje omogućavaju da se operacije kontrole SALW sprovede efikasno, brzo i bezbedno. Ove SOP treba da se zasnivaju na odgovarajućim nacionalnim propisima, ili ako ih nema onda na RMDS/G.

13.7 Sponzori

Većina operacija kontrole SALW finansira se od donacija – uglavnom od vlade i regionalnih organizacija. Agencije za donaciju su deo procesa upravljanja, i kao takve imaju funkciju da obezbede da svi projekti koje finansiraju budu efikasno rudovođeni, i u skladu sa nacionalnim i/ili međunarodnim standardima. Ovo podrazumeva da se obrati pažnja na pisanje ugovornih dokumenata, i da se omogući da biranje kompetentnih organizacija za kontrolu SALW koje će izvršavati ove ugovore. Ova odgovornost i pouzdanost je još veća kada je neka nacionalna struktura nadležna za SALW u procesu formiranja, i nije imala priliku da stekne iskustvo.

Aneks A (Informativni) Termini i definicije

A.1.1 otkupljivanje

neposredna veza između predavanja oružja, municije, mina i eksploziva u zamenu za novac.

Napomena: Otkupljivanje je praktikovano u prošlosti, ali je ta koncepcija često neprihvatljiva za međunarodne donatore.¹⁴ Smatra se da se takvim postupcima nagrađuju neodgovorna naoružana lica koja su možda već nanela štetu društvu i nevinom civilnom stanovništvu. Takođe, to predstavlja i priliku pojedincima da trguju malokalibarskim i lakim naoružanjem ispod žita.

A.1.2 demobilizacija

proces tokom kojeg se oružane snage (vladine i/ili opozicione, ili frakcijske snage) bilo smanjuju, bilo potpuno raspuštaju, što predstavlja deo šire transformacije iz rata u mir".¹⁵

Napomena: Demobilizacija obično uključuje okupljanje, vraćanje u kasarne, razoružavanje, registrovanje, biografsku obradu, administriranje i otpuštanje nekadašnjih boraca, koji mogu primiti neki vid nadoknade kako bi bili ohrabreni da se vrate civilnom životu.

A.1.3 demilitarizacija

ceo spektar procesa koji naoružanje, municiju, mine i eksplozive onesposobljavaju za svrhu kojoj su bili izvorno namenjeni.¹⁶

Napomena: Demilitarizacija ne uključuje samo proces konačnog uništenja, nego i sve ostale aktivnosti transporta, skladištenja, prebrojavanja i prethodnog procesovanja, koje su podjednako važne za postizanje krajnjeg rezultata.

A.1.4 uništavanje

proces konačnog dovođenja oružja, municije, mina i eksploziva u inertno stanje u kojem ne mogu da funkcionišu onako kako su napravljeni.

A.1.5 logističko uklanjanje

uklanjanje **municije** i **eksploziva** iz **zaliha** korišćenjem različitih metoda (koje ne uključuju nužno i uništavanje). Logističko uklanjanje može i ne mora da zahteva korišćenje procedura dovođenja u bezbedno stanje (RSP).

Napomena: Postoji pet tradicionalnih metoda uklanjanja koji se koriste širom sveta, a neke od njih očigledno ne odgovaraju programima za kontrolu SALW. To su; 1) prodaja; 2) poklanjanje; 3) povećana upotreba u školske svrhe; 4) odlaganje na velikim dubinama mora; i 5) uništenje ili demilitarizacija.¹⁷

A.1.6 uklanjanje eksplozivnih ubojnih sredstava (EOD)

detekcija, identifikacija, procena, osiguravanje, pronalaženje i finalno odstranjivanje neeksplozivnih ubojnih sredstava. Deo ovoga može biti i osiguravanje i/ili uklanjanje one

¹⁴ Počevši od marta 2002.g., UNDP-BCPR više ne podržava takve sheme.

¹⁵ Razoružanje, demobilizacija i reintegracija bivših boraca u okruženje mirovnih snaga, UNDPKO, Decembar 1999.

¹⁶ IMAS 11.10.

¹⁷ Ovo je očigledno oblast gde može nastati konfuzija zbog upotrebe nekorektne terminologije ili prevoda. Jedna strana može shvatiti da kad neko pominje uklanjanje oni zapravo govore o uništenju. A to možda nije tako!

eksplozivne municije koja je postala opasna zbog oštećenja ili propadanja, kada je njeno uklanjanje izvan mogućnosti onih koji čija je to redovna dužnost.¹⁸

Napomena: Prisustvo municije i eksploziva, tokom operacija kontrole SALW, zahteva neizbežno i određeni stepen EOD odgovora. Nivo ovog odgovora zavisi od stanja u kome se municija nalazi, stepena njenog propadanja i načina rukovanja u lokalnoj zajednici.

A.1.7

vatreno oružje

oružje koje poseduje cev iz koje je moguće ispaliti metak ili neki drugi projektil koji osobu može da usmrti ili da joj nanese ozbiljne telesne povrede. Vatreno oružje uključuje i bilo kakvu vrstu pripadajućeg sanduka ili šaržera, kao i bilo šta što je moguće preraditi da bi se koristilo kao vatreno oružje.¹⁹

A.1.8

šteta

fizička povreda ili narušavanje zdravlja ljudi, ili šteta naneta imovini ili okolini. [ISO Vodič 51: 1999(E)]

A.1.9

štetan događaj

slučaj u kojem **opasna situacija** dovodi do štete. [ISO Vodič 51: 1999(E)].

A.1.10

opasnost

potencijalni izvor **štete**. [ISO Vodič 51: 1999(E)]

A.1.11

opasna situacija

okolnost u kojoj su ljudi, imovina ili okolina izloženi jednoj ili većem broju **opasnosti**. [ISO Vodič 51: 1999(E)].

A.1.12

namenska upotreba

korišćenje proizvoda, procesa ili usluge u skladu sa informacijama koje je pružio dobavljač. [ISO Vodič 51: 1999(E)]

A.1.13

razoružanje na mikro nivou

prikupljanje, kontrola i uklanjanje malokalibarskog naoružanja, municije, eksploziva, lakog i teškog naoružanja od boraca, a takođe, često, i od civilne populacije. Njegov sastavni deo je i razvoj programa za odgovorno upravljanje oružjem i municijom.

A.1.14

municija

kompletan uređaj napunjen **eksplozivima**, gorivom, pirotehničkim sredstvima, smešom za paljenje, ili nuklearnim, biološkim ili hemijskim materijalom koji se upotrebljava u vojnim operacijama, uključujući i **uništavanja**. [AAP-6].

Napomena: U uobičajenoj upotrebi, engleski izraz "munitions" (u množini) označava vojno naoružanje, opremu i municiju.

A.1.15

nacionalne vlasti

¹⁸ UN Smernice za uništenje zaliha, jun 2000.

¹⁹ Krivični zakon Kanade (CCofC), Odeljak (S) 2 "Tumačenje" 2. stav.

vladina ministarstva, organizacije ili institucije u zemlji nadležne za propisivanje, upravljanje i koordinaciju **SALW** aktivnosti.

A.1.16
razumno predvidljiva pogrešna upotreba

korišćenje proizvoda, procesa ili usluge na način koji pružalac nije predvideo, ali koji može nastati kao rezultat lako predvidljivog ljudskog ponašanja. [ISO Vodič 51: 1999(E)]

A.1.17
reintegracija

mere pomoći koje se pružaju bivšim borcima koje mogu da povećaju njihovu sposobnost, i sposobnost njihovih porodica, da se ekonomski i socijalno reintegrišu u građansko društvo.²⁰

Napomena: programi reintegracije mogu da se sastoje od novčane pomoći ili adekvatne nadoknade, kao i od zanatske obuke, aktivnosti koje donose prihod i učestvovanja u programima održivog razvoja. U nekim SALW programima UNDP-a, reintegracija može da obuhvati i pojedince koji vraćaju naoružanje.

A.1.18
procedura dovođenja u bezbedno stanje (RSP)

primena specijalnih alatki i metoda uklanjanja eksplozivnog naoružanja koje obezbeđuju prekid funkcija ili razdvajanje bitnih komponenti radi sprečavanja neprihvatljive detonacije.²¹

A.1.19
zaostali (rezidualni) rizik

U kontekstu SALW kontrole, ovaj termin se odnosi na rizik koji ostaje nakon primene svih razumnih napora kako bi se uklonili rizici koji su sastavni deo svih aktivnosti na prikupljanju, uklanjanju i upravljanju SALW zalihama. [izmenjeno iz ISO Vodiča 51:1999]

A.1.20
rizik

kombinacija verovatnoće pojavljivanja štetnog događaja i ozbiljnost izazvane **štete**. [ISO Guide 51: 1999(E)]

A.1.21
analiza rizika

slstematska upotreba raspoloživih informacija radi identifikacije opasnosti i procene rizika. [ISO Vodič 51: 1999(E)]

A.1.22
određivanje rizika

sveobuhvatni proces koji uključuje analizu rizika i procenu rizika. [ISO Vodič 51: 1999(E)]

A.1.23
procena rizika

proces zasnovan na analizi rizika koji utvrđuje da li je postignut podnošljivi rizik. [ISO Vodič 51: 1999(E)]

A.1.24
smanjivanje (redukcija) rizika

radnje koje se preduzimaju da bi se smanjila verovatnoća i/ili negativne posledice koje su povezane sa određenim događajem ili nizom događaja.

²⁰ Razoružanje, demobilizacija i reintegracija bivših boraca u okruženju mirovnih snaga, UNDPKO, Decembar 1999.

²¹ NATO Definicija

A.1.25

podnošljivi rizik

rizik koji je u datom kontekstu prihvaćen na osnovu sadašnjih društvenih vrednosti. [ISO Vodič 51: 1999 (E)]

A.1.26

bezbednost

stepen slobode od neprihvatljivog **rizika**. [ISO Vodič 51: 1999(E)]

A.1.27

lako i malokalibarsko naoružanje (SALW)

Svo smrtonosno oružje koje može da nosi pojedinačni borac ili lako vozilo i koje ne zahteva ozbiljnu logističku podršku i održavanje.

Napomena: U opticaju je veći broj definicija pojma SALW i međunarodni konsenzus o «ispravnoj» definiciji tek treba da bude postignut. Gore navedena definicija će se koristiti za potrebe RMDS.

A.1.28

standard

standard je dokumentovani dogovor koji sadrži tehničke specifikacije ili druge precizne kriterijume, koje treba koristiti konzistentno, kao pravila, smernice ili definicije karakteristika, da bi se osiguralo da materijali, proizvodi, procesi i usluge odgovaraju svojoj svrsi.

Napomena: Cilj RMDS je da poboljša bezbednost i efikasnost kontrole SALW podržavanjem poželjne procedure i prakse kako u glavnim štabovima, tako i na terenu. Da bi bili efiksani, standardi treba da budu merljivi, mogući, proverljivi i pogodni za definisanje.

A.1.29

upravljanje zalihama

one procedure i aktivnosti koje se odnose na sigurnost SALW prilikom transporta, skladištenja i računovodstvenih aktivnosti.

A.1.30

neeksplozirana ubojna sredstva (UXO)

eksplozivna borbena tehnika koja je napunjena, aktivirana, ili na drugi način pripremljena za dejstvo i koja je izbačena, ispaljena, lansirana, ili postavljena na takav način da predstavlja opasnost po aktivnosti, instalacije, ljudstvo ili materijal i ostaje neeksplozirana namerno bilo zbog kvara ili iz bilo kojeg drugog razloga.²²

A.1.31

dobrovoljna predaja

fizičko vraćanje lakog naoružanja, od strane pojedinaca ili zajednice legalnim vlastima ili ovlašćenoj međunarodnoj organizaciji bez daljnjih sankcija.

A.1.32

oružje

bilo šta što se koristi, što je napravljeno ili namereno za.²³

- a) Izazivanje smrti ili povrede bilo koje osobe; ili
- b) U svrhu pretnje ili zastrašivanja bilo koje druge osobe, uključujući tu i pretnju vatrenim oružjem.

A.1.33

oružje u konkurenciji za razvoj (WCD)

²² NATO Definicija.

²³ Krivični zakon Kanade (CCofC), Odeljak (S) 2 "Tumačenje" 2. stav.

direktno povezivanje dobrovoljne predaje lakog i malokalibarskog naoružanja od strane konkurentnih zajednica u zamenu za dogovoreni deo razvoja male infrastrukture koji će izvršiti legalne vlasti, međunarodna organizacija ili nevladina organizacija (NVO).

A.1.34

oružje u zamenu za razvoj (WED) (WFD)

indirektna veza između dobrovoljne predaje lakog i malokalibarskog naoružanja od strane celokupne zajednice, u zamenu za obezbeđivanje održivog razvoja infrastrukture koje treba da pruže legalne vlasti, međunarodna organizacija ili nevladina organizacija (NVO).

A.1.35

oružje u zamenu za podsticaj (WEI)

direktna veza između dobrovoljne predaje lakog i malokalibarskog naoružanja od strane pojedinaca, u zamenu za odgovarajuće materijale koje treba da obezbede legalne vlasti, međunarodna organizacija ili nevladina organizacija (NVO).

A.1.36

oružje povezano sa razvojem (WLD)

direktno povezivanje dobrovoljne predaje lakog i malokalibarskog oružja od strane celokupne zajednice, u zamenu za povećanje tekuće pomoći u razvoju koju pružaju legalne vlasti, međunarodna ili nevladina organizacija.

Aneks B (Informativni) **Vodič za upravljanje rizikom i RMDS/G**

1 Cilj

Ovaj Aneks pruža smernice o upravljanju rizikom i njegovu primenu na operacije kontrole SALW.

2 Pojam bezbednosti

Bezbednost se postiže smanjivanjem rizika na nivo koji se može tolerisati, i koji se definiše kao **podnošljivi rizik**. Ne postoji apsolutna bezbednost; stepen rizika koji preostane se naziva **rezidualnim rizikom**. [ISO Guide 51: 1999(E)].

Stoga, u kontekstu operacija kontrole SALW, prikupljanje i uništenje SALW i srodne municije nikada nije apsolutno bezbedno; ono može biti samo relativno bezbedno. Ovo je neizbežna životna činjenica, i to samo znači da ne možemo sa 100% sigurnosti dokazati da je neka određena procedura ili operacija apsolutno bezbedna. Sistemi upravljanja rizikom i kvalitetom koji se preporučuju u RMDS/G streme da se što više približi idealnom stepenu 100%-ne verovatnoće u granicama mogućeg, istovremeno dopuštajući nacionalnim strukturama nadležnim za SALW da odrede šta je to **podnošljiv rizik** koji se spremaju da prihvate u njihovim sopstvenim okruženjima.

4 Upravljanje rizikom

4.1 Određivanje podnošljivog rizika

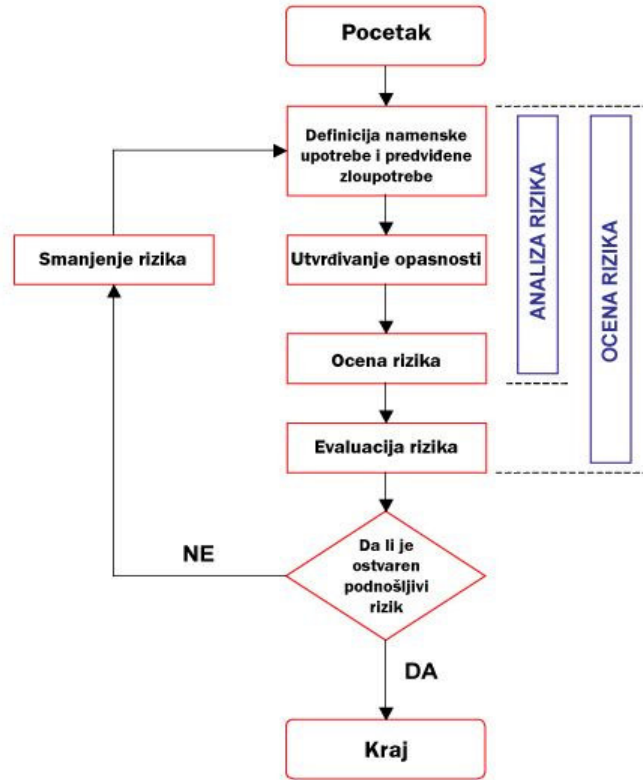
Podnošljiv rizik se određuje utvrđivanjem apsolutne **bezbednosti** u odnosu na sledeće faktore:

- a) raspoloživi resursi;
- b) društvene konvencije;
- c) ekonomičnost; i
- d) tehnička opasnost (u kombinaciji sa rizikom).

Iz toga sledi da postoji potreba za neprekidnim obnavljanjem podnošljivog rizika koji podriva pojam koji leži u osnovi operacija deminiranja u posebnom okruženju.

4.2 Odredjivanje i smanjenje rizika

Podnošljiv rizik se postiže iterativnim procesom **procene rizika (analiza i procena rizika)** i smanjenja **rizika**.

4.3 Postizanje podnošljivog rizika

Trebalo bi sprovesti sledeću proceduru, u sprezi sa RMDS/G, kako bi se rizik smanjio na podnošljiv nivo:

- identifikovati grupu koja će podložna riziku za vreme neke procedure ili operacije, (na primer prilikom dobrovoljne predaje municije);
- utvrditi **namensku upotrebu** i proceniti **predvidljivu zloupotrebu** procedure, (na primer način prevoza koji se verovatno koristi);
- identifikovati svaki vid **opasnosti** (uključujući **opasnu situaciju** i **štetan događaj**) koji se javlja u svim fazama ovog procesa, (na primer potencijalnu nestabilnost municije, ili njenog dizajna);
- proceniti i vrednovati **rizik** po svakog korisnika ili grupu;
- oceniti da li je taj **rizik podnošljiv** (napr. poređenjem sa ostalim rizicima koji prete korisniku i sa onim što je društvu prihvatljivo);
- ako **rizik** nije **podnošljiv** smanjiti ga dok ne postane takav, (na primer podrškom procesu prikupljanja tipa Bezbedonosne kartice i uklanjanje eksplozivnih ubojnih sredstava).

Kod izvođenja procesa smanjenja rizika, prioritet bi trebalo da bude sledeći;

- prirodno bezbedan dizajn;
- zaštitna oprema;
- informacija za korisnike

5 Zaključak

Mora se naglasiti da upravljanje kvaliteto**m NIJE** jedino što stvara bezbednost, i shodno tome, ne treba mešati uloge upravljanja kvaliteto**m** i upravljanja rizikom. Uspeh operacija kontrole SALW zavisi od integrisane primene kako principa i procedura upravljanja kvaliteto**m** i tako i rizikom.